

ПЕРЕДУМОВИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Процес євроінтеграції української освіти відбувається з моменту незалежної України. Крок за кроком, реформа за реформою ми все ближче до європейського освітнього простору. У 2005 році Україна прийняла на себе зобов'язання реформувати систему вищої освіти відповідно до стандартів та рекомендацій Європейського простору вищої освіти (ЄПВО), підписавши Болонську декларацію та ставши однією з країн-учасниць Болонського процесу. Варто зауважити, що ми успішно з цим впорались. Так, в Україні діють два освітньо-кваліфікаційні рівні, а саме програма бакалаврату (undergraduate) та магістратури (graduate); існує єдина система наукових ступенів; запроваджено додаток до диплому, де перераховано всі освітні компоненти з кількістю отриманих балів, які засвоєні здобувачем вищої освіти під час навчання; оцінювання знань здобувачів вищої освіти відбувається за кредитно-модульною системою (ECTS / European Credit Transfer System). З кожним роком європейські фахівці в галузі освіти відзначають посилення прямої взаємодії між закладами педагогічної освіти України та інших європейських країн (створення численних об'єднань (консорціумів) закладів педагогічної освіти, які спрямовують свої зусилля на розроблення тієї чи іншої проблеми, передусім сучасного курікулума педагогічної освіти).

У статті наголошено на тому, що наша держава створила всі можливості для того, щоб мати можливість інтегрувати європейські освітні цінності у свій навчально-виховний процес, але впровадження – це половина справи, друга половина – формування готовності як здобувачів освіти, так і викладачів не тільки сприймати європейські освітні цінності, але й транслювати їх навколишньому соціуму.

Значний обсяг роботи присвячено аналізу перспектив майбутнього вищої освіти України, які ми розглянули у контексті реалії і перспектив розвитку української держави в плануванні освітньої політики. Україна поставила собі за мету стати повноцінним членом Європейського Союзу, поки що це питання часу, кожен із науковців України повинен докласти усіх можливих зусиль, щоб вивести нашу українську систему на найвищий щабель не тільки в Європі, але й у світі.

Ключові слова: *освіта, педагогічна освіта, європейська освітня спільна програма, освітня політика, заклад вищої освіти, європейська інтеграція в галузі освіти, євроінтеграційні процеси, Болонська система навчання, національна освіта.*

Процес євроінтеграції української освіти відбувається з моменту незалежної України. Крок за кроком, реформа за реформою ми все ближче до європейського освітнього простору. У 2005 році Україна прийняла на себе зобов'язання реформувати систему вищої освіти відповідно до стандартів та рекомендацій Європейського простору вищої освіти (ЄПВО), підписавши Болонську декларацію та ставши однією з країн-учасниць Болонського процесу.

Сила, витримка та мужність українців під час військово-політичних подій 2014 р. та повномасштабної російської агресії в лютому 2022 р. продемонстрували всьому світу цінності та пріоритети, які обирає український народ. Це мир, демократія, освіта, свобода слова, гендерна рівність, бажання жити у вільній, незалежній країні. 24 лютого 2022 р. назавжди відвернуло цивілізований світ від країни, яка пропагує тероризм та вбивства мирного населення. За шість місяців війни європейські країни підтримують нашу державу всіма можливими засобами, зокрема тонами гуманітарних вантажів (продукти харчування, предмети особистої гігієни, лікарські засоби тощо). Остеронь не стоїть і спільнота освітян Європи (гранти, безкоштовні публікації для українських вчених, можливості для стажування, підвищення кваліфікації), підтримуючи Україну на шляху євроінтеграції.

Мета статті проаналізувати інтеграцію європейських освітніх цінностей в освітньому процесі, та дослідити формування готовності здобувачів освіти та викладачів не тільки сприймати європейські освітні цінності, але й транслювати їх навколишньому соціуму.

Усе більше науковців досліджують різні аспекти євроінтеграційних процесів (передумови, переваги та проблеми, які виникають на цьому шляху). Так, слід відзначити таких учених, як В. Андрущенко, М. Бойченко, В. Болгов, А. Бояр, Г. Беленька, О. Глушенко, Л. Горбунова, О. Горбунова, С. Грабовський, А. Джурило, Ю. Дмитришин, О. Заболотна, О. Зелена, Л. Калініна, Н. Кантор, О. Кравчук, О. Кулик, О. Локшина, В. Лутай, Л. Оршанський, О. Потехін, К. Смирнова, Л. Топузов, К. Шестакова.

31 рік утвердження незалежності України проходили під знаком формування, реалізації і модернізації державної освітньої політики. Європейська інтеграція у галузі освіти пройшла тривалий шлях через установлення базових принципів спільної політики, цілей, термінів їх досягнення, запровадження інструментів для вимірювання успіхів у їхній реалізації (індикаторів, стандартів) у напрямі формування спільності індивідуумів та інституцій, взаємопов'язаних вертикально й горизонтально ідеями, завданнями, практиками. Цей рух не був безпроблемним: йдеться про виклики так званого європейського та регіонального етноцентризму. Не менш серйозним викликом стала економічна максимізація освіти, що абсолютизувала ідею її якості, залишивши поза увагою ідею справедливості в умовах багатомовної, багатонаціональної та

соціально різномірній Європі, тому з 2006 р. новими гаслами політики Брюсселя у галузі освіти стають ефективність і справедливість [3].

Звісно, неправильно буде говорити, що процеси євроінтеграції розпочались 8 років тому. Ні, перші передумови були ще у 2005 р., коли Україна прийняла на себе формальні зобов'язання реформувати систему вищої освіти відповідно до стандартів та рекомендацій Європейського простору вищої освіти (ЄПВО), підписавши Болонську декларацію та ставши однією з країн-учасниць Болонського процесу. На 2022 р. кількість країн, які підписали Болонську декларацію, становить 46.

Треба зазначити, що вища освіта України від підписання Болонської декларації не тільки отримала безліч переваг та зарекомендувала себе як повноцінний член європейської освітньої спільноти, але й спростила процес навчання та викладання освітніх компонентів у закладах вищої освіти. Серед переваг окреслимо такі.

1) Запровадження двох освітньо-кваліфікаційних рівнів, а саме програми бакалаврату (undergraduate) та магістратури (graduate), що дало можливість відійти від "радянського" спеціаліста. Здобувач вищої освіти сам вирішує, достатньо йому рівня бакалаврату чи ні. Наприклад, маючи ступінь бакалавра психології, випускник за допомогою перехресного вступу має можливість отримати освітньо-кваліфікаційний рівень магістра з дошкільної освіти.

2) Єдина система наукових ступенів.

3) Запровадження додатку до диплому, де перераховано всі освітні компоненти з кількістю отриманих балів, які засвоєні здобувачем вищої освіти під час навчання.

4) Оцінювання знань здобувачів вищої освіти за кредитно-модульною системою (ECTS / European Credit Transfer System). За цією системою кожний освітній компонент має кредити (години для вивчення освітнього компоненту). Для переведення на наступний курс або допуску до складання державних іспитів здобувач вищої освіти має набрати не менше 50 балів із кожного освітнього компоненту, що дає певну академічну незалежність, адже здобувач вищої освіти сам вирішує, на яку кількість балів він претендує: 50 або 100.

5) Можливість формування здобувачем освіти власної освітньої траєкторії навчання. Заклади вищої освіти пропонують своїм здобувачам певний відсоток навчального плану заповнити дисциплінами за власним вибором з огляду на особисті інтереси, плани на професійне майбутнє тощо. Такий підхід дає можливість викладачам проявити себе творчо та неординарно під час підготовки силабусів до вибіркових дисциплін та викладати ті освітні компоненти, яких немає в навчальному плані, але які цікаві викладачу або входять у коло його наукових інтересів. Із власної практики зазначаємо, що були випадки, коли 90% індивідуального навантаження викладача складало вибіркові дисципліни.

6) Спрощення системи підвищення кваліфікації викладачів у провідних європейських університетах.

7) Сприяння міжнародним проектам для здобувачів вищої освіти, підтримка або налагодження взаємодії між університетами, включаючи навчальні програми та наукові дослідження.

Необхідно відзначити, що ще одним кроком посилення прямої взаємодії між закладами педагогічної освіти європейських країн в останнє десятиріччя є створення численних об'єднань (консорціумів) закладів педагогічної освіти, які спрямовують свої зусилля на розроблення тієї чи іншої проблеми, передусім сучасного курікулума педагогічної освіти. Яскравим прикладом таких дій є співробітництво в межах Консорціуму десяти закладів педагогічної освіти з різних європейських країн, які розробили ґрунтовні програми та змістові модулі за такими напрямками:

- аналіз освітньої політики в порівняльній перспективі;
- активне навчання у вищій освіті;
- порівняльний аналіз інноваційних методик вивчення рідної мови;
- електронне навчання у вищій школі;
- дослідження навчання і викладання у сфері математики;
- дослідження соціальної інклюзії та соціальної справедливості в освіті.

Очікується, що ці матеріали стануть основою для розроблення в недалекому майбутньому спільної європейської докторської програми у сфері педагогічної освіти [4].

Новим імпульсом для розвитку інтеграційних процесів у сфері педагогічної освіти є започаткування на Празькому Саміті (7 травня 2009 р.) спільного проекту країн-членів ЄС та їхніх східноєвропейських партнерів, зокрема України, Білорусії, Молдови, Грузії, Азербайджану, Вірменії, щодо багатостороннього співробітництва, побудованого в сучасних умовах на чотирьох таких платформах-напрямах:

- демократія, належне державне управління та стабільність;
- економічна інтеграція і зближення з політичним курсом ЄС;
- енергетична безпека;
- міжлюдські контакти.

Питанням розвитку та реформування освіти присвячена четверта платформа, ключовими словами якої є такі: культура, молодь, інформаційне суспільство та дослідження. Аналіз напрацьованих документів показав, що стратегія розвитку Східного партнерства щодо освіти і науки вибудовується навколо таких пріоритетних завдань:

1) заохочення урядів країн Східного партнерства щодо підтримки освіти й навчання дорослих, а також сприяння реформам у напрямі Болонського процесу;

2) активізація шкільних програм обміну й дистанційного навчання; надання допомоги людям (дітям) з обмеженими можливостями в отриманні освіти; підвищення участі громадських організацій в освітніх програмах ЄС;

3) значне збільшення фінансування волонтерських програм та стажувань для молоді задля допомоги молодому поколінню в досягненні успіхів у працевлаштуванні в межах та поза межами формального навчання, розширення визнання неформальної освіти у країнах Східного партнерства і налагодження зв'язків з європейськими організаціями, що забезпечують неформальну освіту; підтримка країн Східного партнерства під час розбудови структур неформальної освіти та гарантування її якості [6].

Сучасний період політики модернізації національної освіти розпочато у 2014 р., коли новий погляд на якісний рівень і суспільну роль освіти зумовили Революція Гідності, підписання Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом. На початку цього періоду на засадах Болонського процесу із створення Європейського простору вищої освіти прийнято інноваційний Закон України “Про вищу освіту”, а у 2015 р. у контексті формування Європейського дослідницького простору – прогресивний Закон України “Про наукову і науково-технічну діяльність”. У 2015–2016 рр. внесено на розгляд Парламенту і опрацьовується проєкт Закону України “Про освіту”, підготовлено інші акти освітнього законодавства, що продовжили системне осучаснення законодавчої бази національної освіти.

Беручи безпосередню участь у модернізації законодавства освітньо-наукової сфери, вчені НАПН України працювали на випередження з урахуванням світових тенденцій. Цей період обтяжений соціально-економічною кризою, зумовленою російською агресією, що привела до масового переміщення дорослих і дітей, навчальних закладів і наукових установ, інших ускладнень. Водночас останні роки характеризуються появою нових можливостей, пов'язаних з істотною активізацією міжнародної співпраці в освіті та науці, зростанням їх відкритості світовим нововведенням, прийняттям європейського вектору розвитку [2].

Держава створила всі можливості для того, щоб українські університети мали можливість інтегрувати європейські освітні цінності у свій навчально-виховний процес. Однак впровадження – це половина справи, друга половина – формування готовності як здобувачів освіти, так і викладачів не тільки сприймати європейські освітні цінності, але й транслювати їх навколишньому соціуму. Чи готові до цього 100% викладачів закладів вищої освіти, можна відповісти без проведення жодного дослідження – ні.

Отже, процес формування готовності педагогів до сприйняття європейських цінностей є складним, суперечливим, неоднозначно оцінюваним освітянами різних поколінь [1]. Дійсно, науково-педагогічний склад університетів включає як сучасних та молодих викладачів, які отримали освіту в Європі та повернулись до України, щоб осучаснити навчально-виховну та наукову роботу в галузі вищої освіти, так і викладачів, які навчались в університеті за часів Радянського Союзу, своє дитинство та юність провели в умовах тотальних обмежень та лозунгів вождів радянської епохи. Особливо важко викладачам історії, політології, російським мовознавцям. Проте Україна незалежна вже 31 рік, за бажання можна позбутися нав'язаних радянських стереотипів системи навчання та будувати нове, демократичне суспільство у своїй країні.

Чому в межах наукової роботи ми так багато часу приділяємо саме європейській освіті? Є загальновідомі факти, що одні з найкращих університетів з бакалаврськими та магістерськими програми, які займають перші рядки у світових рейтингах, розташовані саме в Європі. Випускники європейських закладів вищої освіти вважаються найкращими та мають безліч пропозицій щодо працевлаштування від провідних компаній світу.

Європейські заклади вищої освіти проходять внутрішню сувору перевірку на якість освіти. Отримання ліцензії, згодом акредитації освітньої програми – це дуже складний і клопіткий процес. Також європейська освіта відома своїми інноваційними методами навчальної та наукової діяльності, які збагачують його та покращують навчальний досвід, вони вміло орієнтуються та підлаштовуються під виклики суспільства. В Європі є багато галузей освітньої діяльності, яких немає в Україні або які перебувають на стадії розвитку та накопичення теоретико-методологічної бази викладанні.

У 2017 р. в Києві було представлено результати незалежного аудиту дослідницької та інноваційної системи України. Рекомендації, які було надано, є суттєвими та ґрунтовними, вони охопили всі сфери наукової діяльності. Назвемо деякі з них, адже неможливо уявити систему вищої науки без інновацій, наукових розробок і досліджень [5].

Рекомендація 1. Національна рада з розвитку науки і технологій має реалізувати стратегічну діяльність з реформування та переорієнтації системи науки і технологій в Україні на основі спільно визначених пріоритетів з усіма зацікавленими сторонами, включаючи Міністерство освіти і науки України, майбутній Національний фонд досліджень і Національну академію наук. Це, зокрема, перегляд переліку пріоритетних напрямів розвитку науки й техніки та механізму їх реалізації, удосконалення системи національних академій наук, стимулювання повернення талановитої наукової молоді в Україну, удосконалення нормативно-правової бази для ефективної участі українських учених у реалізації міжнародних проєктів, дослідницьких та інноваційних програм, створення сприятливих умов для участі українських науковців та бізнесу в міжнародному співробітництві у сфері науки, технологій та інновацій (НТИ).

Рекомендація 2. Дослідницькі університети мають бути визначені на основі подальшого оцінювання через п'ять років із застосуванням прозорих міжнародних стандартів. Мається на увазі, що наука в університетах повинна зрівнятися за інституційною спроможністю з наукою в науково-дослідних установах.

Оскільки національна наукова система є єдиним цілісним організмом, то виграють від цього всі: і університети, які утверджуються як важливі осередки досліджень, і академічні інститути, які отримують дієвих партнерів на науковому полі.

Рекомендація 3. Щоб запобігти збільшенню кількості закладів вищої освіти в Україні, поліпшити результати й досягти критичної маси, слід запровадити процес профілювання та злиття університетів. Ця проблема не є новою, і вирішується вона дуже складно, адже спроби закрити нехай навіть відверто неконкурентоспроможний ЗВО обов'язково наражаються на опір, зокрема на рівні політиків, які починають звинувачувати МОН у намірах позбавити певний регіон (місто, галузь) майбутнього. Однак у розроблювані МОН нові принципи фінансування ЗВО закладено стимули до укрупнення університетів. Можливо, цей механізм фінансового стимулювання виявиться більш дієвим за прямі адміністративні заходи.

Рекомендація 4. Усі дослідні організації академії наук та університетів мають отримати повноваження на самостійне залучення фінансування третіх сторін. Відповідно до статті 8 Закону "Про наукову і науково-технічну діяльність", державні наукові установи, які повністю або частково фінансуються за рахунок державного бюджету, можуть зараховувати власні надходження, отримані від плати за послуги, які вони надають згідно з основною діяльністю, а також благодійну допомогу, гранти (включаючи кошти, що надходять від вітчизняних та іноземних замовників для реалізації наукових, науково-технічних та інноваційних проєктів) на спеціальні реєстраційні рахунки, відкриті в територіальних органах центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, або на поточні та/або вкладні (депозитні) рахунки, відкриті в установах банків державного сектору. Щодо закладів вищої освіти зазначені повноваження містяться у статті 70 Закону "Про вищу освіту". На жаль, слід визнати, що треба докласти ще чималих зусиль, щоб ці положення законів запрацювали в повному обсязі, особливо щодо наукових установ.

Рекомендація 5. Національній академії наук України слід ініціювати кілька напрямів обміну науковою інформацією та її поширення. Слід зазначити, що НАН упродовж останніх років проводить значну кількість заходів задля популяризації науки (зокрема в межах традиційних фестивалів до Дня науки в травні), видає науково-популярний журнал "Світогляд" тощо. МОН завжди готовий підтримати ці надзвичайно важливі для майбутнього нашої науки ініціативи.

Рекомендація 6. Національна академія наук України та університети повинні сприяти публікаціям у міжнародних журналах та скорочувати обсяги відомчих публікацій. Запроваджена нині в установах НАН (і ще більшою мірою МОН) система оцінювання наукових результатів стимулює публікації українських учених у реферованих виданнях. На це ж спрямований новий Порядок формування переліку фахових видань, затверджений наказом МОН на початку 2018 р. Наслідком є тенденція до постійного зростання кількості статей українських науковців у базах "Scopus" і "Web of Science". На жаль, загальна частка "українських" статей у цих базах залишається невисокою через загальний низький рівень фінансування науки в Україні.

Рекомендація 7. Слід полегшити доступ до національних і міжнародних наукових інфраструктур. У цьому напрямі вже є позитивні зміни, адже завдяки виконанню угоди між Україною і Європейською організацією з ядерних досліджень (ЦЕРН) щодо надання статусу асоційованого члена в ЦЕРН забезпечується надання доступу до об'єктів дослідницької інфраструктури та проведення на них дослідження спільно з колегами з інших країн тим науковцям, для яких виконання цієї умови є запорукою успішної реалізації дослідження. Задля доступу українських науковців до дослідницької інфраструктури існує позитивний досвід взаємодії з Об'єднаним дослідницьким центром (JRC). Проте слід відверто визнати, що проблема створення сучасної дослідницької інфраструктури залишається для української науки надзвичайно гострою, що зумовлено роками хронічного недофінансування і тим, що впродовж майже всього періоду незалежності не відбувались закупівлі нового наукового обладнання в достатніх обсягах.

Звісно, що це лише рекомендації, але якщо ми хочемо бути не тільки членом Європейського Союзу, але й лідером освітянської ніші в Європі, ми маємо дослухатися цих порад і виконувати запропоновані рекомендації.

У контексті реалій і перспектив розвитку української держави в плануванні освітньої політики доцільно враховувати європейські екстраполяційну та економічно ефективну моделі, що мають ґрунтуватися на людиноцентрованій парадигмі освіти, компетентнісному підході, концепції вимірювання освітньої якості. Обґрунтування такої інтегрованої (комбінованої) моделі розвитку освіти вимагає виокремлення кола пріоритетних проблем, таких як:

- зміни в Конституції і законодавстві (щодо прав громадян на освіту, визначення статусу дошкільної, початкової, базової, повної загальної середньої, спеціальної, позашкільної, професійної, вищої, безперервної освіти, соціальних гарантій в освіті);
- упорядкування та осучаснення мережі закладів освіти;
- стандартизація нормативів якості освіти та умов її здобуття як основи доступу до якісної освіти;
- створення нової економіки освіти;
- формування і всебічна підтримка сприятливого освітньо-культурного середовища;
- створення, концентрація та впровадження інноваційно-технологічних ресурсів (щодо осучаснення змісту, матеріальної бази та обладнання навчального процесу);

– запровадження державно-громадської моделі управління освітою, розвиток соціального партнерства у розв'язанні освітніх проблем [2].

Висновки. Суттєвої модернізації вимагає процес навчання на всіх рівнях освіти в контексті ідеї залучення до самоосвіти всіх суб'єктів: тих, хто вчиться, і тих, хто навчає. Традиційна проблема “навчитися вчитися” за необхідності навчатися впродовж життя набуває інноваційного змісту. Здатність учитися як ключова компетентність, що визначена Радою Європи й ЄС, є обов'язковою умовою сучасного навчання, самонавчання й адаптації людини до життя. Компетентнісна модель освіти на перше місце висуває не процес, а результат навчання, виражений у термінах компетентностей людини і такий, що піддається оцінюванню за концепцією вимірюваної якості. Більшість європейських країн прийняли рішення щодо розроблення та співвіднесення національних рамок кваліфікацій з Європейською рамкою кваліфікацій для навчання впродовж життя (2008 р.). Такий підхід є продуктивним і для розвитку системи безперервної освіти в Україні [2].

Таким чином, Україна у 2005 р. підписала Болонську декларацію та стала повноправним членом європейської освітньої спільноти, а 23 червня лідери 27 країн-членів ЄС ухвалили рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС, отже, наша країна стала ще на крок ближче до повноцінного членства в Європейському Союзі. Перспективи майбутнього для вищої освіти України ми розглянули у контексті реалій і перспектив розвитку української держави в плануванні освітньої політики. Звісно, проблем ще багато, а процес євроінтеграції міг відбуватися значно швидше, якби на нашу країну не було такого цинічного акту воєнної агресії, який ми спостерігаємо вже 7 місяців. Ми впевнені, що українська нація перемаже всіх ворогів, наша українська освіта буде найкращою не тільки в Європі, але й у світі. Подальші наші дослідження ми присвяtimo питанню впровадження європейській традиції інклюзії в навчально-виховний процес закладів вищої освіти.

Використана література:

1. Васяківська Г. Сутність тестування як методу оцінювання якості навчальних досягнень студентів. *Актуальні проблеми підготовки сучасного педагога: теорія, історія, практика* : матеріали Всеукраїнської наукової інтернет-конференції (м. м. Мань, 20 жовтня 2016 р.) / ред. кол.: О. Коберник, О. Кравченко, В. Бойченко. Умань : ВПЦ “Візаві”, 2016. С. 13–15.
2. Гуржій А., Кремень В., Луговий В., Савченко О. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні. Київ : Педагогічна думка, 2016. 448 с.
3. Післядипломна освіта в умовах євроінтеграції: сутність, зміст, технології, готовність до змін : навчально-методичний посібник / Л. Пуховська, М. Артюшина, В. Базелюк, П. Лушин, О. Снісаренко, Л. Сніцар, В. Солодков. Київ : Педагогічна думка, 2012. 22 с.
4. Офіційна вебсторінка Східного партнерства. URL: http://www.eeas.europa.eu/eastern/index_en.htm (дата звернення: 4.09.2022).
5. Стріха М. Українська наука на шляху до Європи: здобутки, проблеми і перспективи. *Дзеркало тижня*. 2019. № 1. URL: https://zn.ua/ukr/science/ukrayinska-nauka-na-shlyahu-do-yevropi-zdobutki-problemi-i-perspektivi-299319_.html (дата звернення: 27.08.2022).
6. Eudoraportal. URL: <http://eudoraportal.org> (дата звернення: 06.09.2022).

References:

1. Vaskivska, H. Sutnist testuvannia yak metodu otsiniuvannia yakosti navchalnykh dosiahnen studentiv [The essence of testing as a method of assessing the quality of students' educational achievements]. Aktualni problemy pidhotovky suchasnoho pedahoha: teoriia, istoriia, praktyka : mater. vseukr nauk. Internet-konf. [Actual problems of modern teacher training: theory, history, practice: materials of the Ukrainian Academy of Sciences. Internet conferences]. Uman : VPTs “Vizavi”, 13–15 [in Ukrainian].
2. Hurzhii, A., Kremen, V., Luhovyi, V., & Savchenko, O. (2016). Natsionalna dopovid pro stan i perspektivy rozvytku osvity v Ukraini [National report on the state and prospects of education development in Ukraine]. Kyiv : Pedahohichna dumka [in Ukrainian].
3. Pukhovska, L., Artiushyna, M., Bazeliuk, V., Lushyn, P., Snisarenko, O., Snisar, L., & Solodkov V. (2012). Pislidyplomna osvita v umovakh yevrointehratsii: sutnist, zmist, tekhnolohii, hotovnist do zmin: navchalno-metodychni posibnyk [Postgraduate education in the conditions of European integration: essence, content, technologies, readiness for changes: educational and methodical manual]. Kyiv : Pedahohichna dumka [in Ukrainian].
4. Ofitsiina vebstorinka Skhidnoho partnerstva [Official website of the Eastern Partnership]. URL: http://www.eeas.europa.eu/eastern/index_en.htm [in Ukrainian].
5. Strikha, M. (2019). Ukrainska nauka na shliakhu do Yevropy: zdobutki, problemy i perspektivy [Ukrainian science on the way to Europe: achievements, problems and prospects]. Retrieved from https://zn.ua/ukr/science/ukrayinska-nauka-na-shlyahu-do-yevropi-zdobutki-problemi-i-perspektivi-299319_.html [in Ukrainian].
6. Eudoraportal. Retrieved from <http://eudoraportal.org>.

Tovstuha O. M. Prerequisites and prospects of the implementation of European values in the educational process in higher education institutions of Ukraine

The process of European integration of Ukrainian education has been going on since independence of Ukraine. Step by step, reform by reform, we are getting closer to the European educational space. In 2005, Ukraine undertook to reform the higher education system in accordance with the standards and recommendations of the European Higher Education Area (EHEA), by signing the Bologna Declaration and becoming one of the countries participating in the Bologna Process, it is worth noting that we successfully coped with this. There are two educational and qualification levels in Ukraine – undergraduate and graduate programs; there is a single system of scientific degrees; introduced in the supplement to the diploma, which lists all the educational components with the number of points received, which are acquired by the student of higher education during his studies; assessment of the knowledge of students of higher education according to the credit-module system (ECTS / European Credit

Transfer System), etc. Every year, European experts in the field of education note the strengthening of direct interaction between pedagogical education institutions of Ukraine and other European countries (the creation of numerous associations (consortia) of pedagogical education institutions, which direct their efforts to the development of one or another problem, primarily the modern curriculum of pedagogical education).

The scientific article emphasizes that our state has created all the opportunities for Ukrainians to integrate European educational values into their educational process. However, implementation is half the story; the second half is the formation of the readiness of both students and teachers not only to perceive European educational values, but also to transmit them to the surrounding society.

A significant amount of work is devoted to the analysis of the prospects for the future of higher education in Ukraine, which we considered in the context of the realities and prospects for the development of the Ukrainian state in the planning of educational policy. Ukraine has set itself the goal of becoming a full-fledged member of the European Union, while it is only a matter of time, each of the scientists of Ukraine must do everything possible to bring our Ukrainian system to the highest level not only in Europe, but also in the world.

Key words: education, pedagogical education, European educational common, educational policy, institution of higher education, European integration in the field of education, European integration processes, Bologna system of education, national education.

УДК 378.011.2:002]:316.77]-044.247(4)

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.spec.2.30>

Тур О. М.

ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОМУ КОНТЕКСТІ

У статті представлено основні критерії сформованості комунікативної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності як важливого складника їхньої професійної підготовки. Наголошено, що сучасна документно-інформаційна діяльність є розгалуженою, багатогранною і невід'ємною частиною всіх сфер суспільного життя (економічної, культурної, міжкультурної, політичної, технічної, екологічної) та всіх галузей науки, освіти, виробництва. Акцентовано на тому, що сьогодні професія працівника документно-інформаційної галузі входить до переліку європейських спеціальностей, а потреба держави в таких працівниках зафіксована в Національному класифікаторі України – “Класифікаторі професій”, де спеціальність документознавця зарахована до класу професіоналів (працівники адміністративних органів державної влади та місцевого самоврядування, помічники керівників підприємств, установ та організацій, спеціалісти кадрових підрозділів, служб діловодства, професіонали в галузі інформації та інформаційного аналізу, архівної, бібліотечної, музейної справи, референти, PR-технологи, спеціалісти консалтингових і рекламних компаній, координатори ділових проєктів і презентацій тощо). Зазначено, що спеціальність “Документознавство та інформаційна діяльність” має дві рівноправні змістові складові частини професійної підготовки – документну (документознавство) та інформаційну (інформаційна діяльність). Проаналізовано науково-інформаційний та аналітичний аспекти такої підготовки. Щоб відповідати європейському рівню професіоналізму, сучасний фахівець зобов'язаний бути комунікативно компетентним, отже, комунікативна підготовка є необхідною для успішної професійної діяльності, кар'єри й бізнесу майбутнього документознавця. Схарактеризовані університетська освіта Європи в розрізі комунікативної підготовки та основні європейські вимоги до комунікативної підготовки майбутніх випускників-документознавців нашої країни.

Ключові слова: євроінтеграція, комунікативна компетентність, професійно-комунікативна підготовка, документно-інформаційна галузь, документознавство та інформаційна діяльність.

В умовах входження української держави в європейський інформаційно-високотехнологічний простір, інтеграції й глобалізації економіки, культури, соціальної сфери, зростання комунікативності та інформаційної насиченості життя рівень сформованості комунікативної компетентності (далі – КК) спеціалістів став стратегічно важливим чинником подальшого прогресу суспільства, його економічного добробуту та національної безпеки. Це, відповідно, зумовило зміни в цілях і завданнях освіти та, знайшовши відображення в змісті й характері професійної підготовки майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності (ДтаІД), викликало необхідність формування в них високого рівня КК як особливо затребуваної, важливої інтегрованої якості.

Основними критеріями сформованості КК майбутнього документознавця є його здатність працювати з людьми та інформацією, володіння соціально-культурними, інформаційно-мовними комунікативно значущими знаннями й уміннями, розвиненими особистісними якостями, здібностями тощо. У взаємодії